

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ
ΛΑΜΠΡΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1935

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΟΙΠΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΑΜΠΡΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΜΑΡΤΙΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Ε.Υ.Δ. της Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ
ΡΩΜΑΝΟΥ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ

ΑΓΝΩΣΤΟΝ ΚΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ

Μεταξὺ τῶν νομικῶν χειρογράφων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης εὐρίσκονται δύο πολὺ σπουδαῖα καὶ ἐνδιαφέροντα. Καὶ τὰ δύο εἶναι *Σύμμεικτοι Κώδικες Κανονικοῦ Δικαίου*, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἷς, προερχόμενος πιθανώτατα ἐκ Μονῆς τῶν Θεσσαλικῶν Μειτέρων, φέρει ἐν τῷ Καταλόγῳ Σακκελίωνος τὸν ἀριθμὸν 1377, ὁ δὲ ἕτερος, προερχόμενος ἐκ τῆς Μητροπόλεως Καστορίας, φέρει προσωρινῶς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συμπληρωματικῷ Κατολόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τὸν ἀριθμὸν 794. Περὶ τῶν δύο τούτων κωδίκων, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ δύο βομβύκινοι, σύγχρονοι (XIII αἰῶνος), καὶ συγγενεῖς εἰς τε λόγον περιεχομένου καὶ εἰς λόγον παλαιογραφικοῦ χαρακτῆρος, προτίθεται νὰ πραγματευθῶ προσεχῶς ἀλλαγῶ εὐρύτερον καὶ λεπτομερέστερον. Ἐπιφυλάσσομαι δὲ τότε νὰ κάμω τὸν προσήκοντα λόγον περὶ τῶν περιεχομένων καὶ τῆς σειρᾶς, καθ' ἣν παρουσιάζονται ταῦτα εἰς ἑκάτερον ἐκ τῶν κωδίκων, περὶ τῶν ἐν μέρει εὐτυχῶς ἀλληλοσυμπληρουμένων χασμάτων αὐτῶν, καὶ ἐν γένει περὶ τῶν κοινῶν αὐτῶν γνωρισμάτων, ἅτινα βοηθοῦσιν εἰς τὴν πληρεστέραν ἐμφάνισιν τοῦ τύπου καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν τοιούτων βυζαντινῶν ἐγχειριδίων τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου. Ἐδῶ δημοσιεύω μόνον τὸ ἀξιολογώτερον ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς λανθανόντων ἐγγράφων, ἀρκούμενος ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἀναφέρω ὅτι τοῦ κώδικος 1377 ἐδημοσίευσεν καλὴν ἀλλ' οὐχὶ πλήρη καὶ τελείαν περιγραφὴν ὁ μακαρίτης καθηγητῆς Ἀντώνιος Μομφερράτος¹, χάριν τοῦ ὁποίου ἀντέγραψα ἐν ἔτει 1898, φοιτητῆς τότε καὶ κατὰ σύστασιν τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου μου Σπυρίδωνος Λάμπρου, ὀλόκληρον τὸν ἐκ φφ 332 πυκνογραμμένον καὶ μετὰ πλείστων καὶ ἀσυνήθεστάτων βραχυγραφιῶν τοῦτον κώδικα.

Τὸ ἐγγραφον τοῦτο, Γράμμα βασιλικὸν τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Διογένους (1068-1071), φέρεται εἰς μὲν τὸν κώδικα 1377 περὶ τὸ τέλος (φ. 327^γ), εἰς δὲ τὸν κώδ. *Συμπληρ. 794*² περὶ τὴν ἀρχὴν (φ. 15^ν), καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Μηνὶ Νοεμβρίῳ Ἰνδικτ. ἰ'. ἔτους , 5 φ π. προκασθημένου τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐν τῷ μικρῷ σεκρέτῳ συνεδριαζόντων αὐτῶ καὶ θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν, ἡγουν Εὐγενίου Καισαρείας τοῦ πρωτοθρόνου, Νικηφόρου Ἐφέσου καὶ συγκέλλου. Βασιλείου Νικομηδείας. Θεοφίλου Ἡρακλείας καὶ συγκέλλου. Ἰωάννου Σάρδεων. Θεοφάνους Νικαίας καὶ συγκέλλου. Θεοφάνους Σεβαστείας καὶ πρωτοσυγγέλλου. Νικολάου Μελιτινῆς καὶ συγκέλλου. Μιχαὴλ Θεσ-

¹ *Νομοκάνων τοῦ II' Αἰῶνος* (χειρόγρ. Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ. 1377). Ἐν *Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος*, τόμῳ 4^ῳ σελ 309 κ. ἑ.

² Ὁ κώδιξ οὗτος ἀποτελούμενος ἐκ φφ 250 εἶναι ἀκέφαλος καὶ κολοβὸς καὶ λίαν ἐφθαρμένος.

σαλονίκης και συγκέλλου. Δημητρίου Μύρων. Μιχαήλ Σύλου και συγκέλλου. Μιχαήλ Λαοδικείας και συγκέλλου. Γεωργίου Πατάρων. Ἰωάννου Σμύρνης. Λέοντος Κοτυαείου. Βασιλείου Κελτιζηνῆς. Εὐστρατίου Ἀπαμείας. Ἰωάννου Εὐχανείας και Λεοντίου Δρίστρας. και ἀρχιεπισκόπων τῶνδε. Μιχαήλ Λεοντοπόλεως. Νικήτα Πιδαχθός. Εὐσταθίου Γέρμης. Γρηγορίου Βοοσπόρου και Βασιλείου Ἡρακλέους: † †

Ὁ θεοφιλέστατος μητροπολίτης Μωκησοῦ, γράμμα βασιλικὸν ἐνεφάνισεν ἀπὸ Κελτιζηνῆς παρὰ τοῦ Διογένοϋ σταλὲν πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ διάγοντα, διαλαμβάνον ἐπ' αὐτῶν τῶν λέξεων οὕτως: Τὸν παρόντα μοναχὸν και ἱερέα τὸν Συμεῶνην ἀπέστειλε πρὸς σὲ ἢ βασιλεία μου θεοφιλέστατε ὡς ἀνψηφίσης και χειροτονήσης αὐτὸν ἐπίσκοπον ἐν τῷ Παρνασῷ και κελεύει σοι ἵνα ἀπώσῃ πᾶσαν πρόφασιν και παντὸς ἐτέρου προτιμήσης τοῦτον εἰς τὴν χειροτονίαν τῆς εἰρημένης ἐπισκοπῆς Παρνασοῦ, εἰ μὴ σκοπὸν ἔθου πωλῆσαι αὐτήν και ἀντὶ τοιαύτης ἀρετῆς ἀνδράποδον ἐπεισενεγκεῖν¹ ἐν αὐτῇ. ἔστι γὰρ ἀνήρ εὐσεβῆς και θεοφιλῆς και λόγῳ και ἔργῳ πολλῶν ὑπερφερέστερος: ἀπελύθη μηνὶ Ἰουλίῳ και ἀπὸ τοῦ ἀπλήκτου τῆς Κελτιζηνῆς. Διὰ γοῦν τὸ παρὰ τοὺς θείους και ἱεροὺς κανόνας ἔτι δὲ και τὰ πολιτικὰ νόμιμα τὸ τοιοῦτον εἶναι γράμμα ἀπεδοκιμάσθη μὲν και αὐτό, ἐπειμήθησαν δὲ παρὰ τοῦ ἁγίου ἡμῶν δεσπότη και οἱ συνεδριάζοντες² τῇ μεγάλῃ ἀγιασύνῃ αὐτοῦ ἱερώτατοι ἀρχιερεῖς ὥστε ποιεῖν³ τὰς ψήφους τῶν ὑπ' αὐτῶν (sic) ἐπισκοπῶν, συναδούσας πάντη και συμφωνοῦσας ταῖς τῶν ἁγίων και θεοφόρων πατέρων διαταγαῖς, και τοῖς πολιτικοῖς θεσπίσμασι και μήτε διὰ ἀξιώσεως τινὸς τῶν ἀρχόντων, μήτε διὰ δυναστείας οὐδ' ἢ βίας τινὰ τῶν ἐπισκόπων προχειρίζεσθαι, εἰ μὴ βούλονται τῇ ἀπὸ τῶν θείων κανόνων ἐπηροτημένη καταδίκη ὑποπίπτειν: ταῦτα παρεκβληθέντα ἀπὸ τῶν ἡμερησίων συνοδικῶν παρασημειώσεων και τῇ διὰ μολίβδου συνήθει⁴ δεσποτικῇ σφραγίδι πιστωθέντα, ἐπεδόθη μηνὶ και ἰνδικτ. τοῖς προγεγραμμένοις. ἔτους Ϛ ϣ π »:

Εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ δημοσιευόμενον κείμενον ἀποτελεῖ συνοδικὴν ἀπόφασιν διατυπωμένην εἰς πρακτικὸν συνεδρία τῆς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐνώπιον τῆς ὁποίας προσήχθη τὸ ζήτημα ἂν δύναται γὰ εἶναι ἔγκυρος χειροτονία ἐπισκόπου γινομένη κατόπιν ἀξιώσεως ἀρχόντων. Τὸ συνοδικὸν τοῦτο πρακτικὸν φέρει σαφῆ τὸν τύπον τῶν τοιούτων πράξεων και πλήρη τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὰς στοιχεῖα. Προτάσεται ἡ χρονολογία, ἡ προεδρεία, ὁ τόπος τῆς συνεδρίας, και τὰ ὀνόματα τῶν μετασχόντων αὐτῆς. Ἀκολουθεῖ τὸ κύριον θέμα τῆς συζητήσεως, παρατιθεμένου και τοῦ τεκμηρίου τῆς ὑπὸ κρίσιν ὑποθέσεως, και ἔπεται τὸ σκεπτικὸν και τὸ δικαιολογητικὸν τῆς ἀποφάσεως, ἣτις εἶναι ἀρνητικῆ. Βεβαιοῦται δ' ἐν τέλει και ἐπικυροῦται προσηκόντως τὸ γνήσιον τῆς προελεύσεως και τῆς ἀντιγραφῆς «ἀπὸ τῶν ἡμερησίων συνοδικῶν παρασημειώσεων», δηλαδή ἐκ τῶν ἐπισήμων πρακτικῶν τῆς πατριαρχικῆς Συνόδου, τῶν καταχωριζομένων συνήθως

¹ Ἀμφότεροι οἱ κώδδ. ἐπισυνεγκεῖν.

² Ἐν τῷ κώδ. 1877 μετὰ τὸ συνεδριάζοντες ἀκολουθεῖ κενὸν διάστημα 12-15 γραμμῶν.

³ Ὁ κώδ. Συμπλ. 794 ποιῶν.

⁴ Ἀμφότεροι οἱ κώδδ. συνήθει.

ἐν τοῖς κωδικίοις τοῦ σεκρέτου. Πῶς δὲ καὶ διὰ ποίων ὑπογραφῶν καὶ σφραγίδων ἐβεβαιοῦτο καὶ ἐπεκυροῦτο ἡ γνησιότης τῶν τοιούτων ἀποφάσεων καὶ τῶν ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς συνόδου, γνωρίζομεν ἐξ ἄλλης συγχρόνου περίπου συνοδικῆς ἀποφάσεως ληφθείσης τῷ 1057 πατριαρχεύοντος Μιχαὴλ τοῦ Κηλουραρίου¹.

Ἡ συνεδρία ἐγένετο τὸν Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1071 εἰς τὸ μικρὸν σέκρετον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς τὸ ἕτερον δηλονότι τῶν πατριαρχικῶν κτισμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα συνεδρίαζεν ἐνίοτε ἡ πατριαρχικὴ σύνοδος. Διότι ὑπῆρχε καὶ μέγα σέκρετον τοῦ πατριαρχείου². Συνοδικὴ συνεδρία ἐν τῷ μικρῷ σεκρέτῳ ἀναφέρεται ἄλλη μία προκαθημένου καὶ εἰς ταύτην τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Ξιφιλίνου (τὸν Μάρτιον τοῦ 1067)³. Ὡς τόπος διὰ παρομοίας συνοδικᾶς πατριαρχικᾶς συνεδρίας ἀναφέρονται συνήθως καὶ τὰ δεξιὰ Κατηχουμενεῖα⁴, ὁ Θωμαΐτης⁵ κ.ά. Ὁ προεδρεύων τῆς συνεδρίας οἰκουμενικὸς πατριάρχης εἶναι Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος (1065 - 1075), ὁ περίφημος τοῦ καιροῦ ἐκείνου νομοδιδάσκαλος, χάριν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἰδρυθῆ τὸ τέως ἀγνωστον ἐν Βυζαντίῳ ὑπουργημα τοῦ Νομοφύλακος, ἧτοι ὑπουργοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης⁶.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν συνοδικὴν πράξιν καὶ ἀπόφασιν ἐπὶ Ξιφιλίνου, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας ὁμοίας, ἀναφέρονται συνήθως οἱ τίτλοι μόνον καὶ αἱ Μητροπόλεις ἢ αἱ Ἐπισκοπαὶ τῶν μετεχόντων τῆς Συνόδου ἱεραρχῶν, ἄνευ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν. Ἐδῶ εὐτυχῶς παρατίθενται καὶ τὰ ὀνόματα. Ἐκ δὲ τῶν ἀναφερομένων ὀνομάτων τῶν μετασχόντων τῆς συνεδρίας Μητροπολιτῶν καὶ Ἀρχιεπι-

¹ *Leunclavius Ius Graeco-Romanum* σελ. 210: «Τοῦτο δὴ τὸ ἴσον τοῦ πατριαρχικοῦ συνοδικῶς ἐκτεθέντος γράμματος ἐκ τῶν ἐναποκειμένων κωδικίων τῷ εὐαγεῖ σεκρέτῳ ἐκβληθὲν καὶ τῇ αὐτοχείρῳ ὑπογραφῇ καὶ σφραγίδι Νικήτα τοῦ ὕσιωτάτου πρωτοσυγγέλου καὶ χαρτοφύλακος τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας πιστωθὲν, ἔτι δὲ καὶ ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν λογιωτάτων διακόνων καὶ πατριαρχικῶν νοταρίων βεβαιωθὲν, ἐπεδόθη μηνὶ καὶ ἐπινεμήσει τοῖς προηγουμένοις». Σὺν τῷ χρόνῳ ἐννοεῖται τὰ πράγματα μεταβάλλονται κάπως. Παρβ. Αὐτόθι σελ. 220: «Ταῦτα ἀπὸ τῶν συνοδικῶν σχεδარიῶν παρεκβληθέντα τῇ σφραγίδι τε καὶ ὑπογραφῇ τοῦ ἀρχidiaκόνου καὶ χαρτοφύλακος» κ.λ.π. (τοῦ ἔτους 1166).

² Περὶ τῶν δύο τούτων πατριαρχικῶν σεκρέτων, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ, ἴδε *Di Cange, Constantinopolis Christiana* σελ. 162 κ.έ. μετὰ τῶν αὐτόθι ἀναφερομένων σχετικῶν χωρίων. Περὶ τῶν παρὰ Βυζαντινοὺς Σεκρέτων ἴδε καὶ τὴν πρόσφατον πραγματείαν τοῦ Κ. Μ. Κωνσταντοπούλου: Ἡ δίκη τοῦ Σεκρέτου ἐν Ἐπετηρίδι Ἐταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν τόμ. 10^{ος} (1938) σελ. 295.

³ *Leunclavius*, ἔ. ἀ. σελ. 212: «Μηνὶ Μαρτίῳ 10^ῳ ἐπινεμήσεως δ, ἔτους ϚφΘΕ προκαθημένου Ἰωάννου τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐν τῷ μικρῷ σεκρέτῳ, συνεδριαζόντων αὐτῷ καί...».

⁴ Αὐτόθι σελ. 211 (συνεδρία προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου Ξιφιλίνου τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1066).

⁵ Αὐτόθι σελ. 215: «Μηνὶ Μαΐῳ 15^ῃ ἐπινεμήσεως 15 προκαθημένου Νικολάου τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐν τῷ Θωμαΐτῃ» (πρόκειται ἴσως περὶ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Γ', τοῦ ἐπονομαζομένου Γραμματικοῦ 1084-1111. Ἴδε Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες σελ. 338).

⁶ Παρβ. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Ε' προλόγου σελ. ιε'.

σκόπων άλλα μὲν εἶναι γνωστά, εὐρισκόμενα καὶ παρὰ Le Quien (*Oriens Christianus*), άλλα ὅμως ἐμφανίζονται ἐνταῦθα τὸ πρῶτον καὶ εἶναι τοῦτο ἀξιόλογον κέρδος διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν προσωπογραφίαν. Ὅτι δὲ ἐκ τῶν μνημονευομένων ἐνταῦθα Μητροπολιτῶν τὸ ἥμισυ φέρουν ἐπιπροσθέτως καὶ τὸν τίτλον τοῦ Συγκέλλου, εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀθρόας ἀπονομῆς τοῦ ἀξιώματος τούτου, περὶ τοῦ ὁποίου ἐσχάτως πολὺς ἐγένετο λόγος¹. Ἡ μνεία τοῦ Μητροπολίτου Σεβαστείας Θεοφάνους ὡς πρωτοσυγκέλλου τάσσει αὐτὸν δεύτερον γνωστὸν Μητροπολίτην φέροντα τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοσυγκέλλου ἀντὶ τοῦ ὡς τοιούτου θεωρουμένου Μητροπολίτου Ἐφέσου Νικηφόρου². Διότι ὁ Νικηφόρος οὗτος, ὃν ὁ Ψελλὸς εἰς τὸ πρὸς αὐτὸν ἐγκώμιόν του χαρακτηρίζει πρωτοσύγγελλον, ἀναφέρεται ἐν τῷ ἡμετέρῳ πρακτικῷ ὡς ἀπλοῦς σύγκελλος καὶ κατ' ἀκολουθίαν πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι πρὸ αὐτοῦ εἶχε χρηματίσει πρωτοσύγγελλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὁ Σεβαστείας Θεοφάνης, τὸν ὁποῖον πιθανώτατα διεδέχθη ὁ Ἐφέσου Νικηφόρος, ὅστις ἤδη κατὰ τὸν θάνατόν του ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ψελλοῦ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοσυγγέλλου³. Ὁ μνημονευόμενος ἐνταῦθα μητροπολίτης Ἡρακλείας Θεόφιλος εἶναι ὁ εἷς ἐκ τῶν τριῶν ἀρχιερέων, οἵτινες ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ νέου βασιλέως πρὸς τὸν Διογένην διὰ νὰ ὑποσχεθοῦν πρὸς αὐτὸν ὅτι παραιτούμενος δὲν θὰ πάθῃ τίποτε κακόν, ἀλλ' οἵτινες ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν τύφλωσίν του⁴. Σημειωτέος δὲ εἶναι ὁ τύπος Σύλου ἀντὶ τοῦ συνήθους *Συλαίου* καὶ ὁ τύπος *Βοσπόρου* ἀντὶ *Βοσπόρου*.

Ὁ τόπος, ὅπου ἐξεδηλώθη καὶ ἔγινε τὸ διάβημα τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Διογένους διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ ἱερομονάχου Συμεώνη εἰς ἐπίσκοπον, εἶναι ἡ Καππαδοκία. Εἰς τὴν χώραν ταύτην ὑπάγεται καὶ ἡ Μωκησσός, ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖ ὁ βασιλεὺς τὴν χειροτονίαν, καὶ ὁ (ἡ;) Παιρνασσός, ἡ ἐπισκοπὴ τοῦ ὁποίου ζητεῖται νὰ πληρωθῇ διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως συνιστωμένου Συμεώνη. Ἡ δὲ Κελτιζηνή, ἀπὸ τὸ στρατόπεδον (ἀπληκτον)⁵ τῆς ὁποίας ἀπελύθη τὸ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Μωκησσοῦ βασιλικὸν γράμμα τοῦ Ρωμανοῦ, εὐρίσκετο πρὸς δυσμὰς τῆς Θεοδοσιουπόλεως (Ἐρζερούμ) περὶ τὰ πρὸς τὴν Ἀρμενίαν σύνορα τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους, εἰς τὸ ΝΔ ἄκρον τοῦ θέματος Χαλδίας, μετατεθεῖσα ὕστερον εἰς τὸ θέμα Μεσοποταμίας.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ αὐστηρότης μὲ τὴν ὁποίαν διατυπώνεται εἰς τὸ Γράμμα ἡ ὑπὸ τύπον κελεύσματος (ἡ βασιλεία μου κελεύει σοι) βασιλικὴ ἀπαίτησις, εἰς τὴν

¹ Ἴδε Β. Στεφανίδου: Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον, ἐν Κων/λει 1921 καὶ *Μητροπολίτου Παραμυθίας καὶ Πάργας Ἀθηναγόρα*: Ὁ θεσμὸς τῶν συγκέλλων ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Πατριαρχείᾳ, ἐν Ἐπετηρίδι Ἐταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν τόμ. Δ' (1927) σελ. 3 κ. ἐ. μάλιστα σελ. 31 κ. ἐ. τόμ. Ε' (1928) σελ. 169 κ. ἐ. καὶ τόμ. ΣΤ' (1929) σελ. 103 κ. ἐ.

² Ἴδε *Παραμυθίας Ἀθηναγόραν* ἔ. ἀ. τόμ. Δ' σελ. 34.

³ ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΥ. *Μοναχία εἰς τὸν πρωτοσύγκελλον καὶ μητροπολίτην Ἐφέσου κῆρ Νικηφόρον* παρὰ Σάββα Μεσαιων. Βιβλ. τόμ. Ε' σελ. 102, ἧτις ἀρχεται: «Εἰ καὶ σὺ κατέπαυσας εἰς οὐρανὸν ἐκ γῆς ἀπιών».

⁴ *Σκυλίτης*, ἔ. ἀ. 704, 12 κ. ἐ.

⁵ Du Cange, *Glossarium med. et inf. Graecitatis* ἐν λέξει "Απληκτα.

ὁποῖαν σαφῶς διαφαίνεται ἡ δυσπιστία καὶ ὁ φόβος τοῦ βασιλέως, ὅτι ἡ ἐκλογή καὶ ἡ προτίμησις τοῦ Μητροπολίτου Μωκησοῦ μέλλει νὰ εὐνοήσῃ ἀνάξιον ἐπίσκοπον εἰς τὴν χηρεύουσαν ἐπισκοπὴν Παρνασσού, τὴν ὁποῖαν ὑποπτεύεται ὁ βασιλεὺς, ὅτι θὰ ἐκμεταλλευθῇ πρὸς παράνομον χρηματισμὸν ὁ Μητροπολίτης («εἰ μὴ σκοπὸν ἔθου πωλῆσαι αὐτὴν καὶ ἀντὶ τοιαύτης ἀρετῆς ἀνδράποδον ἐπεισενεγκεῖν ἐν αὐτῇ»). Ἐκ τοῦ ὅλου δὲ γράμματος φαίνεται, ὅτι θὰ εἶχον ἤδη ἐκδηλωθῆ ἀντιρρήσεις τοῦ Μητροπολίτου διὰ τὴν προτίμησιν καὶ ἐκλογὴν τοῦ βασιλικοῦ προστατευομένου, τὰς ὁποίας ἐννοεῖ νὰ ἄρῃ τελείως ἐκ τοῦ μέσου ἡ βασιλικὴ προσταγή, τῆς ὁποίας κομιστὴς γίνεται προφανῶς αὐτὸς ὁ Συμεώνης.

Ποῖος ἦτο ὁ ὑπὸ τοῦ Ρωμανοῦ τόσο θερμῶς συνιστώμενος Συμεώνης, δὲν γνωρίζομεν. Μεταξὺ τῶν φίλων καὶ προστατευομένων τοῦ πανισχύρου παρὰ τῇ τότε Αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου Ψελλοῦ ἀναφέρεται κατ' ἐπανάληψιν καὶ ὁ μοναχὸς Συμεὼν ὁ Κεγχοῦς¹, ἀλλ' εἶναι ἀμφίβολον ἂν πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Ὁ Ψελλὸς ἀλληλογραφεῖ ἐπίσης καὶ πρὸς ἐπίσκοπόν τινα Παρνασσού, τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρει μὲν τὸ ὄνομα, ἀλλὰ πρὸς τὸν ὁποῖον μεγάλην ἐκδηλώνει ἐκτίμησιν². Πιθανὸν δὲ εἶναι ἡ βασιλικὴ ἐπέμβασις νὰ μὴ ὠφείλετο ἀπλῶς εἰς προσωπικὴν συμπάθειαν πρὸς τὸν ὑποψήφιον Συμεώνην, ἀλλὰ νὰ προήρχετο ἀπὸ γενικώτερον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς ἐπισκοπῆς Παρνασσού, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἴσως νὰ εἶχεν ἰδιαιτέρους δεσμοὺς ὁ ἐν Καππαδοκίᾳ γεννηθεὶς Ρωμανὸς Διογένης³.

Εἰς τὸ Γράμμα ἀναφέρεται μὲν ὁ μῆν τῆς ἀπολύσεως αὐτοῦ (Ἰούλιος), ἀλλὰ παραλείπεται τὸ ἔτος. Δηλουμένου ὁμοῦ τοῦ τόπου, ὁπόθεν ἀπελύθη τὸ γράμμα («ἀπελύθη μηνὶ Ἰουλίῳ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπλήκτου τῆς Κελτιζηνῆς»), συμπεραίνομεν καὶ περὶ τοῦ ἔτους τῆς ἀπολύσεως αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ 1069. Διότι ἐκστρατεύσας κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς Διογένης πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν μικρασιατικῶν τοῦ Κράτους συνόρων εἶχε στρατοπεδεύσει κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας ἔνεκα τοῦ ἀφορήτου καύσωνος εἰς τὴν ὄρεινὴν περιφέρειαν τῆς Κελτιζηνῆς, ὅπου κατέφυγεν ὕστερον καὶ τὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Φιλάρετον ἀπόσπασμα, καταδιωχθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων⁴. Τὸ δὲ φθινόπωρον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ παρέμεινε κατ' ὅλον τὸ ἀκόλουθον ἔτος 1070 μὴ ἐκστρατεύσας ὁ ἴδιος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1071 ἐξεστράτευσεν ἄλλοις ὁ Ρωμανὸς

¹ Σάβα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Ε'. σελ. 284 ἐπιστολὴ 54: Τῷ μοναχῷ Συμεὼν τῷ Κεγχοῦ. Ἴδε καὶ σελ. 277 καὶ 278.

² Αὐτόθι σελ. 294 ἐπιστολὴ 62.

³ Ἰω. Σκυλίτης, (ἐκδ. Βόννης) σελ. 665, 5... «Ἐξίων οὖν εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ἐξ ἧς καὶ γέννησιν ἔσχηκε».

⁴ Σκυλίτης, ἔ. ἀ. σ. 682, 5: «Τῶν δὲ βορειοτέρων μερῶν ὁ βασιλεὺς ἐπελάβετο δι' εὐρεσιν χιόνος καὶ ὑδάτων ψυχρῶν· ἀκρατῶς γὰρ εἶχε τούτων, τὸ σῶμα κατὰ πολὺ διαθερμαινόμενος... ἐκεῖθεν δὲ τὸν Ταῦρον τὸ ὄρος, τὸν ἐπιχωρίως καλούμετον Μούνζαρον, ὑπερβὰς εἰς τὴν Κελτιζηνὴν λεγομένην χώραν κατήντησε, τὸ δεύτερον διαβὰς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν παραρρέοντα καὶ διαιροῦντα τὸ τε ὄρος καὶ τὴν Κελτιζηνὴν ὡσπερ μεθόριον· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Φιλάρετου... αἰσχυρῶς τὴν φυγὴν καὶ πρὸ τοῦ ἀγώνισματος εἴλοντο καὶ πρὸς τὸν βασιλέα εἰς τὴν Κελτιζηνὴν κατέλαβον ἐκ ποδός... ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν Κελτιζηνῇ τοὺς ἀποφυγόντας σποράδην ὑποδεξάμενος... κατόπιν τῶν ἐναντίων ὑποστρέφων ἐγένετο».

εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀλλὰ δὲν ἐπλησίασε πρὸς τὴν Κελτζηνήν, ἠττηθεὶς καὶ αἰχμαλωτισθεὶς εἰς τὸ ΝΑ τῆς Θεοδοσοπούλεως (Ἐρζερούμ) κείμενον Μαντζικέρτ. Ὡστε ἀσφαλῶς τὸ Γράμμα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὸν μῆνα Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1069.

Τὸ Γράμμα τοῦτο τοῦ Ρωμανοῦ Διογένους, ἄγνωστον καὶ λανθάνον ἕως τώρα, μέλλει νὰ λάβῃ ἀξιόλογον θέσιν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐλαχίστων ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα μᾶς διέσωσεν ἡ παράδοσις ἀπὸ τὴν βραχεῖαν καὶ περιπετειώδη βασιλείαν τοῦ γενναίου ἀλλ' ἀτυχοῦς τούτου αὐτοκράτορος ¹. Τὸν μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1069 ἀπολύεται τοῦτο ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῆς Κελτζηνῆς. Δύο ἔτη ὕστερον, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1071, ὁ Ρωμανὸς νικηθεὶς καὶ αἰχμαλωτισθεὶς εἰς τὸ Μαντζικέρτ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σελτζούκων Ἀλπ - Ἀρσλάν συνθηκολογεῖ μετὰ τὸν νικητὴν. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους γίνεται ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ καθάρσις αὐτοῦ ἀπόντος καὶ ἡ ἀναβίβασις εἰς τὸν θρόνον Μιχαὴλ τοῦ Δούκα ². Τὸν Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους 1071 εἰσάγεται εἰς συζήτησιν ἐνώπιον τῆς πατριαρχικῆς Συνόδου ἡ ὑπόθεσις τῆς παρανόμου ἐπεμβάσεως τοῦ ἐκπτώτου ἤδη βασιλέως εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν χειροτονίαν. Εἶναι καὶ τοῦτο δεῖγμα τῆς καταφορᾶς, ἣτις ἐκδηλώνεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐναντίον τοῦ ἀτυχήσαντος καὶ ἐκπεσόντος βασιλέως, ὅστις μέλλει νὰ ὑποστῇ καὶ βαρύτερα, ὡς τύφλωσιν κ.λ.π.

Ὁ νομομαθὴς Πατριάρχης, τὸν ὁποῖον βλέπομεν μετὰ τόσης αὐστηρότητος κρίνοντα τὴν πράξιν τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως, ἔχει ἰδιαιτέρους λόγους ν' ἀντιπαθῇ τὸν Ρωμανόν. Διότι οὗτος ὑπεισηλθεν εἰς τὸν θρόνον ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ξιφιλίνου Βάρδα, τοῦ ὁποίου τὴν βασιλικὴν ἀνάρρησιν παρεσκευάζεν ὁ πατριάρχης ἔξαφανίσας ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς χήρας βασιλίσσης Εὐδοκίας τὴν εἰς χεῖράς του ἐμπιστευθεῖσαν διαθήκην τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα ³.

Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς ἱστορικῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ Γράμμα τοῦτο, ἐμφανίζον ἐνδιαφέροντα ἴχνη τῶν τελευταίων βασιλικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀτυχήσαντος αὐτοκράτορος, δὲν στερεῖται καὶ τῆς ἀναλόγου νομικῆς ἀξίας, μάλιστα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Κανονικοῦ δικαίου. Ἀλλὰ ταύτην ἄς ἐκτιμήσουν οἱ εἰδικοί.

¹ Ἴδε ταῦτα παρὰ *Dölger*: *Corpus der Griechischen Urkunden des Mittelalters und der Neuere Zeit*. Abt. I 2 Teil σελ. 16—17.

² Παρβ. *Ψελλοῦ*, Ἑκατονταετηρίς παρὰ *Σάβα*, Μεσαιων. Βιβλ. τόμ. Δ' σελ. 278 κ. ἑ.

³ *Σκυλίτσας*, ἑ. ἄ. σελ. 665 κ. ἑ.